

Er arealet idealet?

En antropologisk undersøgelse af boligarealets betydning i enfamiliehuse

En del af projektet *Den gode bolig på færre kvadratmeter*

Er arealet idealet?

En antropologisk undersøgelse af boligarealets betydning i enfamiliehuse

November 2025

©2025 Behave Green

Behave Green ApS

CVR: 40 81 42 80

Frederiksholms Kanal 30 A7

1220 København

behavegreen.dk

Rapporten er udarbejdet af:

Johan Delfs, Rikke Østergaard Gatzwiller, Kathrine Plaugborg Andersen, Mette Kim Jensen og Hanne Hjorth

Alle fotos er taget af Behave Green og boligernes ejere

Denne rapport udgives som en del af forsknings- og formidlingsprojektet *Den gode bolig på færre kvadratmeter*, som er udviklet og udført af Det Kongelige Akademi – Institut for Arkitektur og Teknologi, CONCITO og Behave Green i 2025.

Den gode bolig på færre kvadratmeter undersøger danskernes oplevede boligkvalitet gennem antropologiske og arkitektfaglige analyser koblet til et klimafagligt perspektiv. Projektet tilvejebringer tværfaglig viden om, hvorfor danskerne bor, som de gør, hvilke funktioner og arkitektoniske kvaliteter de oplever og drømmer om, samt hvilken rolle disse spiller i deres oplevelse af den gode bolig. Hensigten er at generere en dybere forståelse for det stigende forbrug af kvadratmeter i danskernes boliger med henblik på at understøtte en udvikling mod fremtidens bæredygtige boliger.

CONCITO

Det Kongelige
Akademi

Arkitektur
Design
Konservering

Projektet er støttet af Realdania

Indhold

Indhold	3
Hovedkonklusioner	4
Introduktion	5
Metode	6
Deltagerne	8
Pladstunge boligidealer	9
Plads til lys og luft.....	11
Plads til samvær og tilbagetrækning	15
Plads til gæstfrihed.....	22
Plads til at vise og skjule	27
Kan vi opfylde boligidealerne på mindre plads?	32
Forskudte flyttemønstre	33
Vi flytter efter fremtidens behov	35
Minder fastholder os i fortidens behov	38
Nabolaget fastholder os i fortidens behov	41
Økonomi fastholder os i fortidens behov	43
Besvær fastholder os i fortidens behov	47
Vi flytter først, når boligen bliver en byrde.....	50
Kan vi gøre det nemmere at flytte?	52
Tilpasning af mindre boliger	53
Vi ser boligen som færdigvare.....	55
Vi får mere plads, når vi tilpasser boligen.....	59
Kan vi dele huset med andre?	64
Kan vi tydeliggøre mulighederne i små boliger?	68
Konklusion	69

Hovedkonklusioner

Danskerne bor større og større – og tendensen ser ud til at fortsætte. Der er en lang række kulturelle, økonomiske og praktiske årsager til, at boligarealet stiger. De vigtigste årsager er:

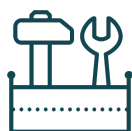
Vi drømmer om boligkvaliteter, der tager plads

Deltagernes boligdrømme handler i højere grad om oplevet kvalitet end om antal kvadratmeter. Idealerne om lys, luft, udsigt og gæstfrihed driver ønsket om mere plads, men de samme kvaliteter kan godt skabes uden at udvide arealet. Store vinduespartier og adgang eller kig til uderum kan give fornemmelse af lys og luft, mens hjemlige, men uforpligtende fællesfaciliteter som gæsteværelser og opholdsrum kan reducere behovet for private værelser.

Vi flytter ikke, når vores behov ændrer sig

Deltagerne køber boliger efter fremtidens behov og bliver boende i store boliger, der rækker langt ud over deres aktuelle behov. Drømme, følelser, minder, økonomi og besværet ved at flytte betyder, at man planlægger hjemmet efter drømme for fremtiden og bliver boende, også efter børnene er fraflyttet. For at skabe bevægelse i det nuværende flyttemønster kræver det, at flytning gøres nemmere og mere attraktiv: lavere omkostninger, praktisk hjælp til oprydning og flere mindre boliger i eksisterende nabolag. Samtidig bør fortællingen om at flytte ændres fra et tab til en gevinst.

Vi tilpasser ikke de små boliger, så de matcher vores behov

Mange kan forestille sig at bo på færre kvadratmeter, hvis boligen er godt indrettet. Alligevel fravælges små boliger, fordi de opfattes som ufleksible eller "færdige" produkter. Der ligger et stort potentiale i at vise, hvordan mindre boliger kan tilpasses skiftende behov. Eksisterende huse kan renoveres eller opdeles, hvis beboerne får teknisk, praktisk og økonomisk støtte.

Introduktion

Undersøgelsen tager udgangspunkt i, at det gennemsnitlige boligareal per person i Danmark er steget med 11 % fra 47 m² i 1992 til 52 m² i 2017.¹ Nybyggede parcelhuse er vokset med hele 52 % fra 137 m² i 1990 til 208 m² i 2024.² Kvadratmeterforbruget har betydning for boligens klimaaftryk – både i opførelsen og i den efterfølgende drift.² Derfor betyder det noget for klimaet, når boligarealet stiger.

I denne rapport undersøger Behave Green drivkræfter og barrierer for det stigende arealforbrug i enfamiliehuse. Vi undersøger, hvordan danskerne oplever den plads de har, hvordan de drømmer om at bo, og hvilken rolle pladsen spiller i disse drømme.

Rapporten er opdelt i tre kapitler:

- 1) Pladstunge boligidealer – om de boligidealer, som i dag medfører et stigende behov for flere kvadratmeter, og hvordan de kan imødekommes på mindre plads.
- 2) Forskudte flyttemønstre – om hvorfor vi ikke flytter, når vores behov ændrer sig.
- 3) Tilpasninger af mindre boliger – så de passer til de nye boligidealer, frem for flytning til noget større.

¹ KL. (2018). Udviklingen i den gennemsnitlig boligstørrelse. <https://www.kl.dk/media/geenty0m/udviklingen-i-den-gennemsnitlige-boligstoerrelse.pdf>

² CONCITO. (2025). Boligens klimaaftryk – en analyse af danskernes voksende boligforbrug med fokus på parcelhuset. <https://concito.dk/udgivelser/boligens-klimaaftryk>

Metode

Rapporten bygger på indsigter fra en omfattende antropologisk undersøgelse, der er gennemført i perioden marts til september 2025. Undersøgelsen omfatter 30 deltagere, der bor i parcel- og rækkehuse fordelt over hele landet. Projektets metodiske tilgang kombinerer feltarbejde med en række forskellige greb, der tilsammen har givet adgang til deltagernes erfaringer og refleksioner over boligdrømme, begrænsninger og præferencer på tværs af boligtyper og -størrelser. Metoden består af:

Dybdegående interviews og observationer

Semistrukturerede interviews udgør undersøgelsens primære datagrundlag. Samtalerne fandt sted i deltagernes hjem, hvor vi kombinerede interviews med rundvisninger og observationer af hjemmets indretning og funktioner.

Skitsering af planløsning

I forbindelse med interviewet blev deltagerne bedt om at skitsere boligens planløsning. Visualiseringen fungerede som et refleksivt redskab, der gjorde det lettere for deltagerne at sætte ord på boligens rum.

Photovoice

Mellem første og andet interview har deltagerne taget billeder af hverdagssituationer i deres hjem, hvor de sætter pris på den plads, de har, samt taget billeder af situationer, hvor de oplever at savne mere eller mindre plads. Billederne har dannet udgangspunkt for det opfølgende interview.

Opfølgende online-interview

Det andet interview har taget udgangspunkt i billederne fra fotoopgaven. Her har vi talt med deltagerne om deres oplevelser af plads og funktioner i hjemmet. Samtalen omfattede også et besøg på en boligside, hvor deltagerne blev bedt om at reflektere over boligdrømme og betydningen af boligens størrelse.

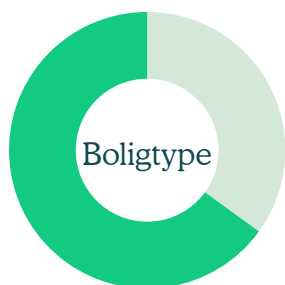
Formålet med den samlede metodiske tilgang har været at opnå et dybtgående indblik i, hvordan danskere oplever, bruger og tillægger betydning til deres bolig i hverdagen. Metoderne supplerer hinanden og har tilsammen skabt et nuanceret billede af både de funktionelle, sanselige og symbolske dimensioner af hjemmet. Resultaterne giver dermed indsigter og perspektiver, der peger på mønstre og opmærksomhedspunkter, som kan være værdifulde i beslutninger om fremtidens boliger med færre kvadratmeter.

I rapporten gengives deltagernes egne udsagn fra interview og samtaler i deres hjem. Alle navne er pseudonymer, og oplysninger, der kan identificere personer eller adresser, er ændret.

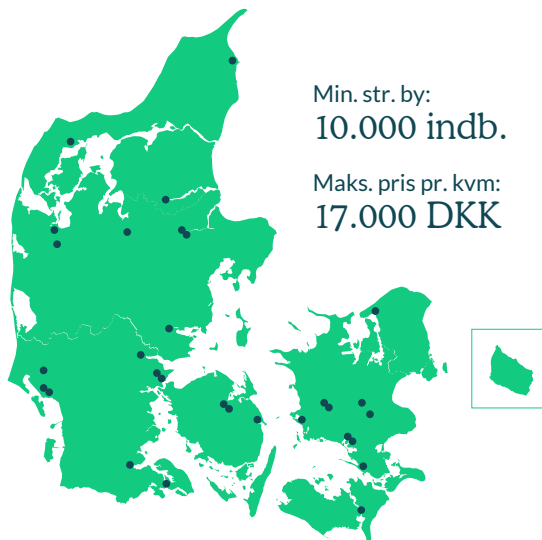
Deltagerne

Deltagerne bor alle i ejerboliger i byer, men udenfor landets dyreste boligområder. Afgrænsningen skal sikre, at undersøgelsen afspejler boligidealer og valg, som flest danskere kan relatere til, frem for boligforhold der først og fremmest er præget af økonomiske muligheder og begrænsninger.

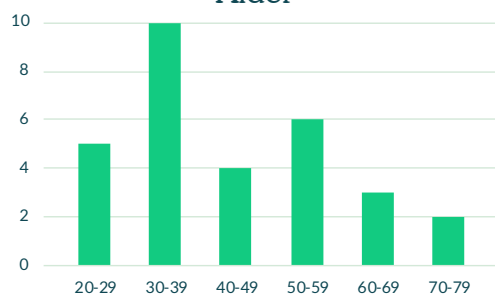
30
deltagere

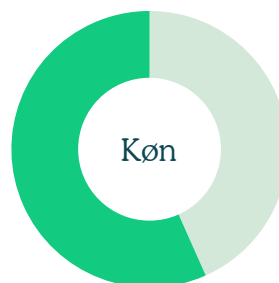
● Parcelhus ● Rækkehus

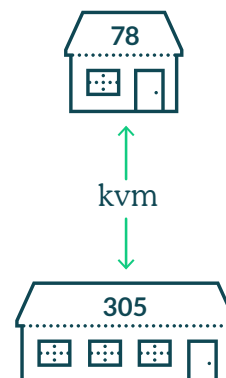
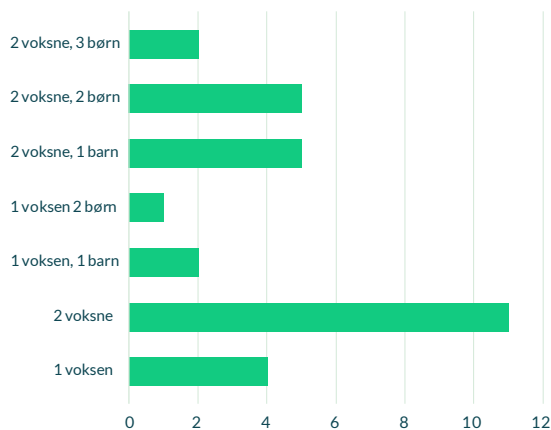
Alder

Køn

● Kvinder ● Mænd

Pladstunge boligidealer

Hvorfor vælger vi boliger, der er større og større?

Oi

Vores boligidealer formes hele livet – gennem alt fra opvækst, venner, tv-programmer, influencere og boligmagasiner. Men for at kunne reducere forbruget af boligkvadratmeter, er vi nødt til at forstå, hvordan vi drømmer om at bo i dag.

I dette kapitel undersøger vi, hvordan de danske boligidealer anno 2025 ser ud – og hvordan de bidrager til det stigende boligideal. Idealerne udtrykker værdier, der ofte hænger sammen med ønsket om mere plads og komfort. Men for langt de fleste deltagere er det ikke selve arealet, der er idealet, og det er langt fra umuligt at reducere boligarealet, samtidig med at opfylde deres behov. Det handler om fornemmelsen af lys og luft, om en planløsning der muliggør både samvær og tilbagetrækning, og om følelsen af gæstfrihed. Alt sammen faktorer, der relaterer sig mere til oplevelser og følelser end konkrete kvadratmeter.

Plads til lys og luft

Lys og luft opfattes som universelle goder, som alle stræber efter at få mest muligt af. Når indkomsten stiger, føles det for mange naturligt, at boligarealet gør det samme.

Gulvplads og bevægelsesfrihed

Fri gulvplads i boligen opleves af mange som en vigtig kvalitet. Når der er plads til at bevæge sig frit uden at støde ind i møbler eller hinanden, skaber det en følelse af ro i hverdagen. Manglen på samme kan derimod føre til irritation og konflikt. Derfor ser vi hos flere, at ønsket om mere plads opstår netop for at undgå sammenstød og konflikt i hjemmet.

Et eksempel er Line på 38 år, som bor i Ringsted med sin kæreste i et nybygget hus på 186 m². I deres tidligere rækkehus føltes stuen for lille til at bevæge sig frit, og det skabte irritation. I deres nuværende hjem i Ringsted beskriver de glæden ved at have luft omkring både fjernsynet og det store spisebord – og at man kan komme rundt om bordet uden at skulle rykke stolen hver gang nogen rejser sig. Arealet handler derfor om, at hverdagen flyder mere ubesværet.

En lignende oplevelse findes hos Kasper og Katinka på 39 og 36 år, der sammen med deres lille datter, for nylig er flyttet fra en toværelses lejlighed i Aarhus til et parcelhus i Randers på 135 m². Skiftet handler ikke om et ønske om at bo i Randers, men om pladsen de savnede i Aarhus. Hvis økonomien ikke var en faktor, ville de have flyttet i et hus i Aarhus – hvor de ”godt kan lide at betale

for meget for deres kaffe latte”, som Katinka formulerer det. I Randers har familien ingen nære relationer. Byen er valgt ud fra et rent pragmatisk hensyn: flest mulige kvadratmeter for pengene. Og selvom de stadig har rum, de sjældent bruger, tøver de ved tanken om at bo mindre igen. Pladsen var netop grunden til, at de flyttede, og en tilbagevenden til en mindre bolig vil kræve en markant gevinst – for eksempel muligheden for igen at bo tæt på bylivet i Aarhus.

”

Vil man for alt i verden Aarhus eller København, så går man på kompromis med plads. Det kan jeg godt forstå, og det kunne jeg egentlig også godt finde på. Men er man dér, hvor man tænker, at der er langt til en kop kaffe, der er langt til at handle ind, der er langt til det hele, så forstår jeg godt, at der skal være en anden form for gulerod. Fordi så skal der være endda en fordel, der opvejer.

Katinka, 36 år, Randers

Kasper, Katinka og Line repræsenterer en tydelig tendens: I takt med at økonomien tillader det, bliver fri gulvplads og flere kvadratmeter betragtet som en form for luksus, der mindsker friktion og giver mere rum til samvær. For mange står fri gulvplads i modsætning til følelsen af indelukket og trængsel.

Men hvor mere plads for mange er et mål i sig selv, kan det for andre opleves som for meget. Et stort hjem kan virke koldt og upersonligt, mens det lille hjem forbindes med hygge, tryk og overblik. Camilla på 34 år beskriver netop glæden ved at kunne overskue sit rækkehus i Nykøbing Falster:

”

Det er meget rart, at når jeg er alene hjemme, at jeg føler, jeg har overblik over hele huset. At det ikke er sådan noget med, at jeg har en længe eller et eller andet, hvor jeg ikke ved, hvad der foregår. Jeg har set for mange gyserfilm måske. Men altså, jeg synes det er meget rart, at jeg ligesom kan overskue det.

Camilla, 34 år, Nykøbing Falster

For Camilla var overblikket en bevidst prioritet – at kunne se og fornemme hele boligen – og hun fravalgte aktivt et større parcelhus af dén grund. Camillas oplevelse repræsenterer dog et mindretal, som står i modsætning til flertallet af deltagerne.

Naturligt lys og udsigt

En anden måde at opnå fornemmelsen af plads er gennem naturligt lys og udsigt til grønne områder.

Det ses bl.a. hos Bente på 57 år, der bor i et rækkehus i Korsør sammen med sin mand. Efter at parrets to børn var flyttet hjemmefra, ønskede de at finde noget mindre – helst et hus i ét plan, så de ikke skulle bekymre sig om trapper, når de senere i livet får brug for en mere tilgængelig bolig. Efter længere tids søgen efter et etplanshus udvidede de deres kriterier til også at omfatte rækkehuse i flere plan. Her fandt de deres nuværende bolig – et rækkehus med store vinduespartier og udsigt til et grønt areal. Allerede ved første besøg føltes det rigtigt, selvom det ikke helt levede op til deres oprindelige forestilling om det fremtidige hjem:

”

Vi elsker det lysindfald, vi får ved at have de her meget høje vinduer. Det gør noget. Så snart vi trådte ind og så det [rækkehuset], så var vi sådan lidt, jo, det skal være det.

Bente, 57 år, Korsør

For Bente og hendes mand blev lys og udsigt afgørende for valget af bolig. De store vinduespartier skaber en oplevelse af luft og rummelighed, som rækker ud over de faktiske kvadratmeter. Her handler rummelighed ikke om fysisk plads, men om den atmosfære, lyset og udsigten skaber – en sanselig fornemmelse af frihed og forbindelse til omgivelserne. Naturligt lys får rummet til at virke større, mens udsigten trækker omgivelserne ind og giver fornemmelsen af, at boligen fortsætter ud i det fri. På den måde opstår en oplevelse af rummelighed, som ikke afhænger af boligens faktiske størrelse.

Følelsen af luft hænger i høj grad også sammen med adgang til have og terrasse. Det ser vi bl.a. hos Jens på 61, som bor i et parcelhuskvarter med en stor have i Esbjerg. Hvis Jens skulle flytte i noget mindre, ville det kræve, at der var adgang til udeliv på en anden måde, nemlig gennem en tagterrasse:

”

Så kunne vi også godt tænke os en lejlighed – en penthouse, det er der nok ikke i Esbjerg – men et sted, hvor der måske er en terrasse på 30-40 m². Hvor der kan sidde en lille plante og en stol og et bord, så man kan komme ud. Altså udeliv.

Jens, 61 år, Esbjerg

Der er derfor et stort potentiale i at tænke idealet om lys og luft bredere end kun indendørs boligareal: med naturligt lys og adgang til uderum kan der gives en fornemmelse af plads, uden at der reelt er lige så mange opvarmede kvadratmeter.

Plads til samvær og tilbagetrækning

De sociale dynamikker i husstanden er afgørende for deltagernes boligidealer. På den ene side er der et ideal om en samhørighed, der skabes ved at opholde sig i de samme rum og kommer til udtryk ved især store køkken-alrum. På den anden side giver de store åbne rum større behov for tilbagetrækning og privatliv. Denne dobbelthed medfører alt i alt en oplevelse af et behov for mere plads.

Samhørighed og parallelt samvær

For mange par, hvor begge er på arbejdsmarkedet, er der en trang til at bruge meget tid i samme rum – men uden nødvendigvis at lave det samme. Det kommer især til udtryk ved de store stuer og køkken-alrum, som gør det muligt for hele familien at være samlet i ét rum. For mange deltagere er drømmen om et køkken-alrum tæt knyttet til forestillingen om et hjerterum i hjemmet – et sted, hvor hverdagen udfolder sig for hele husstanden.

For især børnefamilier gør køkken-alrummet det muligt at følge med i børnenes leg og trivsel, selv når forældrene er optaget af andre gøremål. Det ser vi fx hos Maja på 37 år, som bor i Sønderborg:

”

Hvis jeg smører madpakker om morgenen, og børnene sidder og får morgenmad, kan man stadig få snakke og tage temperaturen på dem. Altså ikke bogstaveligt talt, men man fornemmer stemningen – hvordan natten eller dagen har været.

Maja 37 år, Sønderborg

For Maja giver køkken-alrummet mulighed for at være tæt på børnene, uden nødvendigvis at være i samme aktivitet. For flere forældre hænger forestillingen om 'den gode opvækst' sammen med netop denne nærhed og muligheden for, at børn kan udfolde sig frit i boligen. Dermed bliver plads ikke kun et praktisk spørgsmål, men et udtryk for omsorg og forældreskabets idealer – en forestilling om, hvad der skal til for at skabe de bedste rammer for børns opvækst.

Køkken-alrummet spiller også en væsentlig rolle, når der er gæster på besøg. Flere beskriver, hvordan rummets åbenhed gør det muligt at holde samtalerne

i gang på tværs af madlavning og samvær, så ingen overlades til sig selv i køkkenet. Det beskriver Nanna på 31 år, som bor i en mindre by udenfor Haslev med sin mand og to børn:

”

Når vi har gæster hjemme, så er det jo ofte, når der skal til at laves mad, så står Frederik i køkkenet, og så sidder vi andre her rundt om bordet, så vi hele tiden kan snakke sammen. Det er et socialt knudepunkt lige så snart, det har noget med køkkenet at gøre.

Nanna, 31 år, mindre by udenfor Haslev

For Nanna og hendes familie bliver køkken-alrummet et socialt samlingssted, hvor madlavning og fællesskab smelter sammen, og hvor det netop er rummets åbenhed, der skaber følelsen af samhørighed.

Privatliv og tilbagetrækning

De åbne stuer og køkken-alrum samler familien og skaber nærhed, men det rummer også en indbygget spænding. Når mange aktiviteter foregår samtidigt, kan lyd, rod og bevægelse let komme til at kolliderer: lektier forstyrres af leg, samtaler overdøves af fjernsyn, og rod ét sted opleves i hele rummet.

For Anders på 39 år fra Hobro, der bor med sin kone og to børn i et hus på 140 m², er kontrasten mellem det fælles og det private særlig tydelig. Stuen fungerer som spise-, lege- og arbejdsrum for hele familien:

”

Det er stort. Det er alle aktiviteter i samme rum, og det kan noget. Men det er også det modsatte af det. Det har nogle fordele, men det har også nogle bagsider. En 1-årig larmer helt vildt, og en 5-årig larmer helt vildt. Der er meget støj.

Anders, 39 år, Hobro

På den måde bliver køkken-alrummet både et ideal og et kompromis – et rum, der kræver balance mellem fællesskab, afskærmning og ro. Flere deltagere understreger derfor vigtigheden af at have steder, hvor man kan trække sig tilbage – separate rum til arbejde, hobby eller blot til at være sig selv.

Et tydeligt eksempel er Line på 38 år, som flyttede fra et mindre rækkehus i Ballerup til et nybygget typehus i Ringsted på 186 m². Et af hendes ønsker var, at hjemmet skulle rumme et separat værelse til kærestens PlayStation:

” Da vi boede i Ballerup, der havde han sin PlayStation nede i stuen. Og jeg synes, det var så skidehamrende irriterende, at man skulle stå og vente på, at man kunne gå forbi. For nu var han lige midt i en kamp eller et eller andet. Så jeg havde sagt til ham, at din PlayStation, den kommer ikke op i stuen denne gang. Du skal få dit eget værelse til det.

Line, 38 år, Ringsted

For Line og hendes kæreste var følelsen af trængsel i stuen en drivkraft for at finde et hjem med mere bevægelsesfrihed i stuen og mulighed for være for sig selv.

Mens det for Line og hendes kæreste var pladsen til en PlayStation, er det for andre et kontor, et hobbyrum eller et ubenyttet gæsteværelse, der bliver til et lille frirum. Mikkel på 29 år, der bor på 200 m² sammen med sin kone i Randers, beskriver sit kontor som et lille, men vigtigt frirum:

” Det er bare rart, at man stadigvæk også kan have lidt for sig selv. Det er sådan et lille frirum, uden det fylder for meget. Jeg synes, det er rart, at det kan være lukket af, og jeg heller ikke sidder ude i et åbent rum med ryggen mod et åben rum. For så

tror jeg, at det vil være mere forstyrrende, især til både arbejde og spil.

Mikkel, 29 år, Randers

Trods kontoret er hjemmets mindste rum, er det et rum, Mikkel nødt vil undvære. For ham, og mange andre, fungerer netop de små, afskærmede rum som en modvægt til det åbne fællesrum – et sted, hvor man midlertidigt kan koble af, uden at forlade hjemmet.

Også badeværelset kan fungere som et rum for tilbagetrækning – et sted for ro, velvære og afskærmning fra resten af huset. Med gode materialer, lys og varme opleves det for mange som en lille luksus i hverdagen. Samtidig beskriver flere, hvordan det også kan være et rum, man deler – et sted at starte dagen stille sammen og finde ro i fællesskab. For Anders, som bruger meget tid i sit store køkken-alrum med sin kone og to små børn, bliver badeværelset hans eneste private rum – et sted, hvor han midlertidigt kan lukke verden ude:

”

Hvis man er på toilettet, så gør man det jo ikke kun for at gøre, hvad man skal. Man sidder også med telefonen, så ser man nogle meme-sider, 9GAG eller et eller andet på nettet. Altså laver nogle overspringshandlinger. Og der kan sagtens gå 10 minutter. Så du bruger det også som frirum på en eller anden måde.

Anders, 39 år, Hobro

Når Anders nævner meme-siden "9GAG", handler det blot om, at han bruger tiden til at tage et kort pusterum. Det viser hvordan badeværelset for ham fungerer som et frirum i hverdagen. Men med kun ét badeværelse bliver privatheden hurtigt brudt – og netop det er en af grundene til, at han drømmer om enten et ekstra badeværelse eller en 'man cave', et rum kun til ham.

Det samme ideal knytter forældre til deres børn, når de ønsker, at hvert barn har sit eget værelse som et frirum. For flere hænger det sammen med forestillingen om den gode opvækst: at børn skal have mulighed for at have noget, der er deres eget, og kunne trække sig tilbage, når de har behov for det.

For mange forældre fortsætter denne forestilling, når børnene bliver ældre, og drømmen retter sig i højere grad mod at give plads til ungdomslivet. Det er fx være ønsket om at børnene i fremtiden skal kunne holde fester, eller at de får deres egne teenageafdeling med eget badeværelse og mere privatliv. Her udspringer ønskerne typisk ikke fra børnene, men fra forældrenes forestilling om, hvad de gerne vil give deres børn mulighed for i de kommende år.

Dette er noget Camilla fra Nykøbing Falster allerede nu gør sig forestillinger om, selvom deres søn endnu ikke er fyldt ét år:

”

Lige nu har vi jo ikke et behov for at skulle have to bade. Men nu ved man jo godt, hvordan det er at være teenager. Når nu vi har muligheden, så er det jo også en luksus, vi kan give ham, at han har sin egen afdeling. Da jeg boede hjemme, følte jeg lidt, at jeg havde min egen afdeling, og det synes jeg var

mega nice, når jeg havde venner på besøg og sådan noget. [...] Det vil jeg også give videre til min søn, hvis han føler, at han har brug for det. Det tænker jeg, han har, når han bliver stor.

Camilla, 34 år, Nykøbing Falster

Citatet viser, hvordan idealet om at være en god forælder ofte handler om at skabe rammer til behov, man forventer, barnet vil få senere i livet. Forældrene indretter sig efter fremtidige ønsker om privatliv og tilbagetrækning, længe før disse behov opstår. På den måde bliver drømmen om ekstra værelser og ungdomsafdelinger i høj grad forældrenes egen forestilling om den gode opvækst – snarere end et aktuelt behov hos barnet.

Plads til gæstfrihed

For mange er det vigtigt at have mulighed for at få gæster i eget hjem, selvom det sjældent sker. Det betragtes som hyggeligt at kunne vise sit hjem frem, og det giver mulighed for at holde arrangementer på netop dén måde, man selv ønsker.

Et langt spisebord med tomme stole eller et gæsteværelse, der sjældent bruges, kan umiddelbart virke som overflødige elementer. Men de repræsenterer mere end blot fysisk plads – de signalerer gæstfrihed og et hjem, der altid er klar til at rumme andre.

Et langt spisebord skaber mulighed for at samle familie og venner til højtider og hverdagsmiddage. Bordets størrelse og placering gør det nemt at holde fejring som fødselsdage, julefrokoster og påskefrokoster inden for hjemmets rammer – noget flere forbinder med en hyggeligere, mere intim og uformel stemning end at mødes på fx en restaurant.

Et spisebord, der kan rumme flere end husstandens egne medlemmer, forbindes med muligheden for at have gæster. Annelise på 70 år fortæller, at spisebordet tidligere var en del af “den fine stue”, som i hendes barndomshjem kun blev brugt, når der kom gæster – aldrig i hverdagen. I dag har spisebordet typisk flere funktioner og bruges både til daglige måltider, som arbejdsplads, når børnene laver lektier, og som kreativt værksted.

Allan på 47 år fra Nyborg beskriver, hvordan spisebordet er husstandens

naturlige samlingspunkt, og hvordan pladsen omkring det gør det muligt at have gæster hjemme, som han forbinder med en afslappethed:

”

Jeg vil hellere have gæster hjemme hos mig, end jeg vil ud at spise ved nogen. Vi er heller ikke særligt tit på restaurant [...] Jeg har det sådan lidt, når folk er på besøg: 'lad som om I er hjemme'. Hvis du er tørstig, så tag en cola i køleskabet [...] Det bliver ikke stift eller opstillet, når vi har gæster. Det er meget loose.

Allan, 47 år, Nyborg

Oplevelsen af at have gæster bliver her forbundet med en afslappet atmosfære, hvor folk kan føle sig hjemme og være en del af hverdagslivet, snarere end en formel begivenhed. Det står i modsætning til oplevelsen af offentlige mødesteder som restauranter, caféer og forsamlingshuse, som opleves utilgængelige, mindre hyggelige og bedst egnede til ekstraordinære arrangementer.

I hjemmet kommer hjemligheden til udtryk ved den måde, boligens indretning inviterer til gæster. For Freja på 29 år i Frederikshavn, handler bordets størrelse om signalværdi. Hun har sat en tillægsplade i bordet og tilføjet to ekstra stole – selvom der allerede er tomme pladser i hverdagen:

”

Jeg synes bare, det ser rart ud, at der kan sidde nogen. Hvis der fx kommer nogen på besøg, og der ikke er pladser til dem, så kan man godt føle, at der ikke er plads til, at de kan komme og spise. Men vi har jo plads til, at der kan komme nogen og lige spise med, hvis de har lyst.

Freja, 29 år, Frederikshavn

Her bliver de ekstra stole et fysisk signal om, at gæster er velkomne, og at hjemmet er klar til at udvide fællesskabet, hvis der pludselig kommer flere til bords.

På samme måde som spisebordet, er gæsteværelset for mange et udtryk for at kunne byde familie og venner velkommen – også selvom rummet kun bruges ved enkelte lejligheder. Som Sofie på 28 år fortæller:

”

Det kan godt være, at jeg ikke får brugt gæsteværelset, medmindre jeg har gæster. Men jeg tror for mit vedkommende, at det der med at have muligheden, det er meget rart. Ikke at det er en begrænsning, men en mulighed i stedet for.

Sofie, 28 år, Næstved

Et gæsteværelse kan være kombineret med opbevaring eller bruges som kontor i hverdagen, men muligheden for overnatning opleves som central. Forældre med voksne børn beskriver også gæsteværelset som en åben invitation til deres børn. I nogle hjem er rummet udelukkende dedikeret til dette formål, og det at have et ubrugt værelse i hverdagen sender et signal om, at der altid er plads til overnattende gæster. Denne form for plads handler ikke kun om praktiske overnatningsmuligheder, men om at logistikken omkring overnatning ikke bliver en barriere for samvær.

Nye samlingspunkter

Selvom de fleste deltagere er glade for pladsen til gæster, er der også deltagere, der ser fordelene i, at deres voksne børn er flyttet hjemmefra. Behovet for at

samle familien er fortsat til stede, men i takt med at børnene flytter, er det oplagt, at de voksne børns egen bolig bliver familiens nye samlingssted. Dette ses fx hos Helle på 51 år fra Varde. Helle har voksne børn, som nu er ved at etablere sig i deres egne huse med gæsteværelser og store stuer. Helle sætter ord på det sådan her:

”

Jeg ville da gerne have et gæsteværelse, som var kombineret gæsteværelse og kontor. Så man havde muligheden for, at der kunne komme nogen og sove. Men det er ikke et *must* for mig. Og slet ikke nu, fordi mine børn er blevet store, og de selv har etableret sig. Jeg har også truet med, at det ikke varer længe, så er det mig, der kommer og overnatter hos dem i stedet for.

Helle, 51 år, Varde

Selvom det er vigtigt at kunne samles, så er der mulighed for at skubbe behovet fra én bolig til en anden, når de voksne børn bliver etablerede nok. Potentialet for nye samlingspunkter viser sig ikke kun i de fraflyttede børns hjem. Grethe fra Aabenraa og hendes mand valgte bevidst at flytte i et mindre hus, efter børnene var flyttet hjemmefra – og kunne holde fast i de store familiearrangementer, fordi de kan leje lokaler, når familien skal samles:

”

Vi behøver ikke at kunne samle hele familien. Det kan de [børnene] jo gøre. Det er kommet i takt med, at børnene har fået deres eget, og de har plads nok. Og vi kan også leje noget, når vi samles. Vi behøver ikke at stå til rådighed med et stort tomt hus til de få gange om året.

Grethe, 66 år, Aabenraa

Grethe og hendes mand holdt fx jul for hele familien på 14 mennesker, hvor de valgte at leje et stort sommerhus til formålet. Det viser, at det er muligt at undvære pladsen til gæster i selve hjemmet, hvis man vil nedskalere. Det kan tyde på, at selvom mange ikke ser sig selv bo i kollektiv, så er der potentiale i at lave nye former for fælles faciliteter, som er mindre forpligtende.

Plads til at vise og skjule

Forbrug og boligareal hænger tæt sammen. Men for mange deltagere handler boligen om at kunne vise overskud og kontrol gennem et hjem, der ser ordentligt og ryddeligt ud. Når forbruget vokser, og vi får flere ting, vokser ønsket om mere plads – så der både er rum til at vise og skjule.

Hverdagen ude af syne

Et gennemgående tema blandt deltagerne er ønsket om at holde ting skjult – at have rum og løsninger, hvor hverdagens rod og forbrug kan gemmes væk. For mange deltagere bliver opbevaring en måde at kontrollere, hvor meget af det private der er synligt. Det handler ikke kun om funktionalitet, men om at skabe et hjem, der fremstår rent og overskueligt i hverdagen – og især, når der kommer gæster. Pia fra Frederiksværk fortæller eksempelvis, at det giver hende ro at kunne lukke døren til et separat rum, hvor rodet kan blive liggende, så de rum, hun bruger til daglig, kan fremstå overskuelige og ryddelige.

”

Hvis det ikke kunne være her [i ekstra værelse] ville det jo være lidt skidt, fordi så skulle det jo opbevares i soveværelset eller i stuen eller sådan. Og det dur ikke rigtig. Jeg kan egentlig meget godt lide, at der inde i soveværelset er rene linjer, så man kan få det ud af soveværelset. Det giver mig ro. Der skal være ro i mit hoved, når jeg skal sove.

Pia, 48 år, Frederiksværk

Citatet indfanger, hvordan mange deltagere forholder sig aktivt til grænsen mellem det, der må vises, og det, der skal skjules. Boligen opdeles i zoner, hvor nogle rum er præsenterbare, mens andre er private og indeholder rod. Ikke kun for privatlivets skyld, men også for at gemme hverdagens ting: teknik, hobbyer, tøj og redskaber.

Line på 38 år fra Ringsted er et andet godt eksempel. I sit nybyggede typehus har hun fået bygget et stort viktualierum, som gør det muligt for hende at købe stort ind, når der er tilbud, men samtidig holde resten af huset frit for rod. Hun fortæller:

”

Hvis du finder kokosmælk til fem kroner, så vil man jo købe et godt lager og smide det ind i det her rum, fordi det er sådan noget konserver, der godt kan holde sig udenfor køl. Der var da jo lidt problemer i Ballerup, fordi der ikke var så meget plads. Så det blev fyldt i skuffer og skabe, og det var egentlig skidehamrende irriterende, at det altid stod der og fyldte.

Line, 38 år, Ringsted

For Line bliver opbevaringen en måde at opnå både praktisk frihed og æstetisk ro. Den gør det muligt at forbruge uden at rode, at have meget, uden at det kan ses.

Efterspørgslen efter gode opbevaringsløsninger går igen på tværs af deltagerne – fra viktualierum og walk-in closets til skræddersyede skabe, indbyggede reoler og multifunktionelle møbler. For mange er det netop disse møbler, der gør det muligt at fremvise et hjem, der virker luftigt, selvom det rummer meget. Skabe og skuffer er ikke længere bare funktionelle, men æstetiske elementer, der bliver en del af den samlede boligidentitet. Det 'pæne' hjem afhænger af, at tingene har et sted at blive lagt væk – og at selve møblet, der skjuler rodet, samtidig ser godt ud.

Også Thomas på 32 år fra Næstved bruger pladsen til at skabe orden og kontrol. Han går op i elektronik og har flere opbevaringsrum, hvor han blandt andet har emballage fra sine ting, som han planlægger at sælge engang langt ude i fremtiden.

”

Det er gamle kasser fra nogle ting, som vi har tænkt os at sælge. Det er noget, vi har stående. Ikke fordi vi ikke kan finde ud af at smide det ud. Dét, der skal ud, det skal nok komme ud. Men jeg ved jo, at om 10 år skal jeg nok sælge min computer. Den vægter meget mere, når man kan sige, at der er originale kabler med, originale kasser, original indpakning.

Thomas, 32 år, Næstved

Eksemplet med Thomas viser, hvor stor en rolle, forbrugsprodukter spiller i vores hjem. På trods af at computerkassen er stor og ikke skal bruges i 10 år, vælger han at prioritere sin plads på dem – i forhåbningen om større gensalgsværdi.

I andre hjem handler det om at skærme de private aktiviteter, der ikke passer ind i det pæne hjem. Flere fortæller, hvordan de gemmer deres hobbyer eller spil væk, når der kommer gæster – fx computere, kreative hobbyer og PlayStations – noget, der bliver pakket væk eller flyttet, når huset skal fremstå ordentligt. På tværs af fortællingerne bliver opbevaring derfor et middel til at styre synligheden af hverdagen. Hvad der står fremme, og hvad der gemmes væk, bliver en måde at markere forskellen mellem det private og det sociale, det rodede og det præsentable.

Når plads skaber nye behov

Mens nogle søger mere plads for at kunne skjule og organisere deres forbrug, oplever andre, at selve pladsen skaber nye behov.

Camilla på 34 år bor med sin kæreste og deres baby i et hus på 153 m² i Nykøbing Falster. Efter flytningen har hun mærket, hvordan plads i sig selv har ført til flere anskaffelser, og hvordan de voksende kvadratmeter har betydet, at hun har følt sig forpligtet til at fylde rummene ud. For Camilla handler det om at skabe et hjem, der hænger æstetisk sammen, hvor rummene føles færdige. Det betyder blandt andet, at hun har indrettet stue nummer to med sofa og inventar, selvom hun reelt sjældent bruger rummet.

Flere deltagere oplever, at overskydende rum hurtigt bliver brugt til opbevaring. Det gælder fx Torben på 56 år i Fredericia:

”

Jeg har jo ikke behov for rummet, men som jeg bor nu, kan jeg jo ikke undvære det. Der er en halvdel, der måske kan ryddes ud, men den anden halvdel, vil jeg så skulle finde andre steder til. Så skulle jeg måske have en reol i stuen. Men jeg er ikke så meget for de der reoler i stuen og alt sådan noget der.

Torben, 56 år, Fredericia

Torben beskriver, hvordan det ekstra rum på én gang bliver en praktisk løsning og en måde at gemme ting væk på, som han ikke ønsker skal stå fremme i stuen. Selvom han ikke oplever at have behov for det, så gør rummet det muligt at undgå synligt rod i de primære opholdsrum.

Flere deltagere fortæller om lignende erfaringer, hvor nye idéer og projekter opstår, fordi pladsen giver mulighed for det: drømme om et barhjørne, et hobbyrum eller et dobbelt brusebad udspringer ikke af konkrete behov, men af de muligheder, som boligen rummer. Det samme gør sig gældende, når børn flytter hjemmefra. De tidligere børneværelser bliver hurtigt tænkt på ny – måske som et walk-in-closet, gæsteværelse eller et billardrum. De ekstra kvadratmeter bliver dermed en kilde til nye ønsker, funktioner og projekter, som udspringer af selve muligheden snarere end af et egentligt behov.

Kan vi opfylde boligidealerne på mindre plads?

Boligidealerne i dag handler til dels om kvadratmeter, men mest af alt om oplevet kvalitet – lys, luft, fleksibilitet og gæstfrihed. Der er derfor et potentiale i at opfylde boligidealerne på mindre plads.

Begræns boligarealet i nybyggeri

Selvom pladskrævende boligidealer kan opnås på mindre areal, består et ideal om, at plads i sig selv har værdi. For at fremme mere bæredygtige boligformer bør nybyggeri derfor begrænses i størrelse – fx gennem kvadratmeterlofter eller afgifter på kvadratmeter.

Gør små boliger attraktive med kvalitet og fleksibilitet

Små boliger bliver langt mere attraktive, når de har gode planløsninger, godt lysindfald, udsigt og effektive opbevaringsmuligheder. Der er derfor potentiale i at fremme mindre boliger, hvor kvalitet og funktionalitet er i centrum.

Skab fortællinger om opvækst i mindre hjem

De store køkken-alrum afspejler et ideal om, at børn skal være tæt på forældrene. Andre idealer fremhæver dog børns selvstændighed og frihed. Tal derfor til forældres idealer for opvækst, og vis hvordan mindre boliger kan støtte nærvær – uden at kræve mere plads.

Skab hjemlige og uforpligtende fællesfaciliteter

Mange har et ønske om at være gæstfrie, men er optaget af at det føles hjemligt og afslappet. Derfor bør nye fællesfaciliteter udformes som hyggelige, uforpligtende og hverdagsnære alternativer, der komplementerer – ikke erstatter – det private hjem.

Gør offentlige mødesteder mere tilgængelige i hverdagen

Danskerne samles typisk i hjemmet. Det skyldes blandt andet, at caféer og restauranter opleves som dyre og forbeholdt særlige lejligheder. Der er derfor potentiale i at styrke offentlige mødesteder, så de bliver mere tilgængelige rammer for uformelle fællesskaber uden for hjemmet.

Forskudte flyttemønstre

Hvorfor flytter vi ikke, når vores behov ændrer sig?

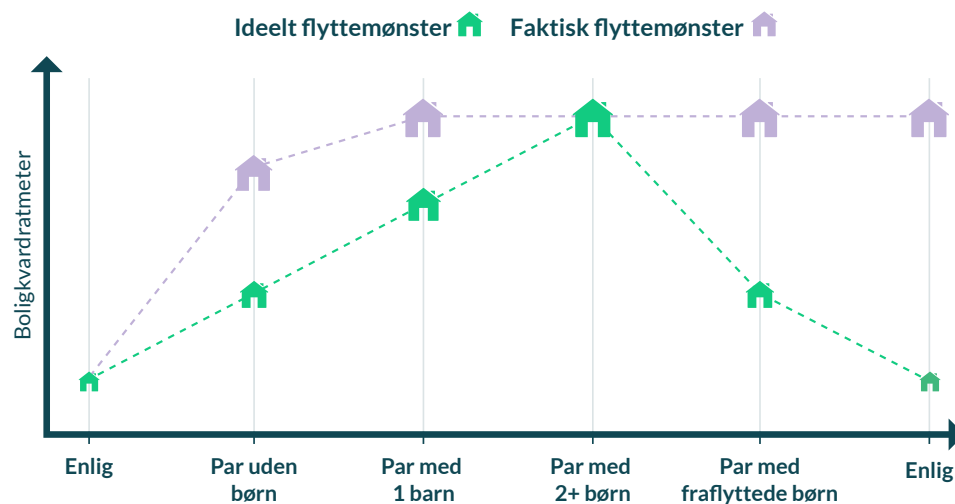
02

Hvis vi flyttede hver gang, vores behov ændrede sig, ville vi bo på langt færre kvadratmeter pr. person. Men det er sjældent helt så effektivt i virkeligheden. Så hvorfor flytter vi ikke, når vores behov ændrer sig?

De fleste danskere bor enten alene, som par eller som familie. Hvis de skulle udnytte boligmassen mest effektivt, skulle de bo på færrest mulige kvadratmeter, når de bor alene, og gradvist udvide boligarealet, hvis de flytter sammen med en partner og eventuelt får børn. Når børnene flytter hjemmefra, vil det mest effektive være, at husstanden nedskalerer til en mindre bolig igen. Bliver man enlig igen, skulle man så nedskalere endnu mere. Et effektivt kvadratmeterforbrug er derfor afhængig af, at vi har flyttemønstre, der følger livets faser.

Virkeligheden er dog en anden. I deltagernes fortællinger er det tydeligt, at boligen ofte ses som noget, der skal følge én gennem flere livsfaser. Flere køber bolig med plads til fremtidens drømme, og det er sjældent en selvfølge at flytte til noget mindre, når børnene flytter hjemmefra. På den måde er vores flyttemønstre i dag forskudte fra livsfaserne.

Ideelt og faktisk flyttemønster for familier

Vi ser forskydningen af flyttemønstre hos deltagere i alle livsfaser. Både hos førstegangskøberne, der bosætter sig efter at kunne blive boende hele livet, hos de ældre ægtepar, som har langt mere plads, end de oplever at have behov for, og hos børnefamilierne, der planlægger plads til alle fremtidige børn.

Vi flytter efter fremtidens behov

For førstegangskøbere hænger flytningen til hus ofte sammen med familieførøgelse. Men der er også flere eksempler på, at singler køber huse til fremtidens kernefamilie – også selvom de endnu ikke har hverken partner eller børn. Og at små familier med ét barn køber huse med mulighed for fremtidens potentielle børn.

Flere af de deltagere, der er singler eller par i slut-20'erne og start-30'erne uden børn, har bevidst valgt huse med ekstra værelser som en investering i fremtiden. Det giver en oplevelse af fleksibilitet, uanset om rummene i øjeblikket bruges til gæster, hobbyer eller opbevaring. På længere sigt ses de som en måde at kunne tilpasse boligen til de ændrede behov, de forventer opstår.

Et tydeligt eksempel på dét er Sofie på 28 år, som er single og bor i et rækkehus på 89 m² i Næstved. Sofie oplever i nogle rum at have mere plads end hun har brug for i dag – men med det store boligareal er der mulighed for familieførøgelse på sigt:

”

Jeg har lidt balsal her. Men det giver også nogle muligheder i forhold til, at på et eller andet tidspunkt, så håber jeg på at kunne lave et værelse mere. Men det er mere, hvis jeg enten får barn eller får en kæreste [...] Hvis jeg bare får barn, så vil det igen være rart bare at have det ekstra værelse til kontor, gæsterum, whatever.

Sofie, 28 år, Næstved

Som single er Sofie et godt eksempel på et forskudt behov. Hun håber på at finde en kæreste, som hun kan få børn med, men er allerede i sit nuværende hus glad for at have pladsen klar – uanset om det bliver aktuelt eller ej. Det kan ses som et udtryk for, at forestillingen om kernefamilien stadig spiller en tydelig rolle for bosætningsmønstre i dag. Idealbilledet af, at den gode bolig skal kunne rumme en familie, er fortsat nærværende og påvirker både planløsning og rumfordeling hos mange af undersøgelsens deltagere.

Denne forestilling om, at boligen skal kunne rumme fremtidige livsfaser, forstærkes yderligere af boligmarkedets logikker. For enkelte deltagere handler

fremtidssikringen af boligens areal også om at sikre, at boligen forbliver attraktiv ved et eventuelt salg. Nogle fortæller, at de er blevet rådet af ejendomsmæglere, arkitekter eller byggefirmaer til at vælge en bestemt størrelse eller et bestemt antal rum, når de bygger nyt, selvom de ikke har behov for det, fordi det gør det lettere at sælge huset i fremtiden. Det oplevede Grethe fra Aabenraa, da hun og hendes mand i sin tid byggede hus:

”

Vi byggede jo 205 m², hvor vi egentlig ville have bygget mindre. Vi havde kun et barn hjemme på det tidspunkt. Og vi ville egentlig ikke have bygget så stort, men arkitekten sagde, at det aldrig ville kunne sælges igen, hvis vi byggede det mindre, for er det til en børnefamilie, skal der være så og så mange værelser.

Grethe, 66 år, Aabenraa

Som følge af rådgivningen fik Grethe og hendes mand et værelse, de ikke havde brug for, og som stod tomt i mange år. Først da hun fik børnebørn, blev rummet taget i brug som børnebørnenes værelse – som en måde at udnytte den plads, der allerede var der.

Det viser, hvordan boligmarkedets aktører også er med til at forme forestillingen om den ideelle bolig. Fortællinger og råd fra ejendomsmæglere, arkitekter og byggefirmaer om at vælge boliger med et bestemt antal værelser, flere funktionelle rum som ekstra toilet eller generelt en vis mængde plads, forstærker opfattelsen af, at en god bolig som minimum bør have lidt mere, end husstanden reelt har brug for. På den måde er både personlige forestillinger og eksterne anbefalinger med til at fastholde et boligideal, hvor behovet for kvadratmeter sjældent udfordres, men derimod reproduceres.

Minder fastholder os i fortidens behov

Når først boligen er etableret som et hjem gennem mange år, opstår der minder, der gør det sværere at give slip på boligen, selvom flere værelser står tomme. På den måde er der også mange, som bliver i boliger, der passer til fortidens behov.

Når man har levet et langt liv i et hjem, kan det være svært at give slip på det. Her er fx Annelise på 70 år, som bor med sin mand i et hus på 235 m² i Holstebro:

”

Vi ville være rigtig kede af, hvis vi skulle flytte. Det kunne jeg slet ikke forestille mig. At vi skulle flytte. Det er her, vi har haft vores liv og virke.

Annelise, 70 år, Holstebro

Her ser vi, at tiden i samme bolig i sig selv er med til at opbygge en relation, som kan være svær at give slip på. Det gør sig især gældende for mange af vores deltagere i sidste halvdel af livet, som har fraflyttede børn.

Det bliver kun sværere at give slip, hvis man også har formet og forfinet selve huset. Renoveringen gør på den måde både en flytning lettere – fordi boligen forbedres – og sværere, fordi arbejdet og investeringen binder beboerne til stedet. Lars på 47 år fra Varde bor med sin kone, Helle, i det hus, de selv har sat i stand, da børnene stadig boede hjemme. I dag er tre børn flyttet hjemmefra, men Lars føler sig tæt knyttet til huset:

”

Hun er lidt designer, og jeg er håndværker, så alt det du ser, det er noget, vi selv har bygget. Så vi har fået det, som vi gerne vil have det. Det er sgu også lidt mærkeligt at have brugt så mange ressourcer på at lave det så lækkert. Og så bare forlade det. Vi har det som blommen i et æg. Vi har fået det, lige som vi vil have det.

Lars, 47 år, Varde

For Lars handler tilknytningen om arbejdet, der ligger i huset. Det repræsenterer hans faglighed, indsats og æstetiske præferencer – et personligt projekt, han har skabt med egne hænder. Derfor bliver tanken om at flytte ikke bare et spørgsmål om plads, men om at forlade noget, han selv har bygget op. For Lars' kone, Helle, handler det i højere grad om deres voksne børns følelser:

”

Hvis du spørger børnene, så skal vi ikke flytte. Det er de to ældste. Det er deres barndomshjem, og det er vores hjem, og færdig basta, det skal vi ikke. Det piller man ikke ved. Man piller ikke ved det, og man piller ikke ved traditionerne.

Helle, 51 år, Varde

Det betyder noget for Helle, hvad hendes børn synes, hvis de flytter fra huset. Det er et gennemgående tema for de deltagende forældre, som stadig bor i deres børns barndomshjem. De oplever, at børnene vil modsætte sig, hvis de flytter.

Der ligger også minder i indretning og inventar – så meget, at mange forældre bevarer børneværelserne, selv efter børnene er flyttet hjemmefra. For nogle er indretningen sentimental, mens andre håber, at de velkendte rammer vil få børnene til at komme oftere. Det gælder fx Torben på 56 år, som efter sin skilsmisse valgte at blive boende i det 200 m² store hus i Fredericia. Han havde oprindeligt forestillet sig at flytte, da sønnen flyttede hjemmefra for et år siden, men han har valgt at blive – og har bevaret sønnens værelse, som det var – fordi han oplever, at sønnen stadig knytter sig til hjemmet:

”

I det øjeblik, man flytter, får man også klippet noget af den der relation, som de unge måske har mere til huset end til forældrene. Altså, selvfølgelig har de relation til forældrene, men værelset er der også et eller andet i, som de har en relation til. [...] Jeg tror, så længe jeg bliver boende her, vil han komme hjem oftere, end i det øjeblik, jeg boede et andet sted.

Torben, 56, Fredericia

Citatet viser, at Torben både forbinder sønnens tilknytning med barndomshjemmet som helhed og med de konkrete rum, der er bevaret, herunder værelset. Dermed bliver både huset og dets indretning en årsag til, at han bliver boende, selvom han reelt ikke længere har brug for så meget plads.

Nabolaget fastholder os i fortidens behov

En mangeårig tilknytning til nabolaget kan være med til at fastholde os i vores eksisterende boliger. Selv hvis man gerne vil nedskalere, findes der ikke altid mindre boliger i de eksisterende parcelhuskvarterer, som mange gerne vil blive i.

Mange deltagere oplever, at parcelhuskvarterer er indrettet til en kernefamilie, som de ikke altid længere er en del af. Det oplever Trine på 43 år fra Slagelse. Hun bor i et hus på 187 m² med sine to små børn, og købte i sin tid huset sammen med sin mand. Efter hendes mand gik bort, føltes husets størrelse overvældende at stå alene med. Hun savner derfor at have mindre plads, men har ikke lyst til at forlade sit nabolag:

”

Det kunne være rart at have en mindre bolig med mindre, der skulle holdes. Men jeg kan lide at bo her, og jeg synes, at jeg bor et dejligt sted. Jeg vil gerne have, at ungerne skal blive i deres skole og børnehaver. Jeg tænker, at det der med at flytte og så skal de også skifte skole, det er bare for omstændigt.

Trine, 43 år, Slagelse

Trine har en oplevelse af, at der ikke findes mindre boliger i netop hendes nabolag, som passer til hendes ønsker for en bolig. Det er typisk for dem, der bor i parcelhuskvarterer og gerne vil bo mindre, at de ikke føler, at deres nye boligbehov rummes af den eksisterende boligmasse.

Der er også deltagere, der faktisk lykkes med at flytte i en mindre bolig, når behovet falder. Et eksempel er Grethe på 66 år fra Aabenraa, som sammen med

sin mand har skaleret ned to gange – først da ét af tre børn flyttede hjemmefra, og igen da den sidste gjorde. Begge gange valgte de at bygge nyt i samme nabolag, fordi det var den eneste måde at få en mindre bolig i området. Det viser, at nedskalering godt kan lade sig gøre lokalt, men ofte kræver nybyggeri og ledige grunde.

Men Grethe og hendes mand illustrerer også udfordringerne ved at finde små boliger i etablerede nabolag. Efter nogle år i udlandet ledte de efter endnu mindre rammer i det samme område, men udbuddet var begrænset, og processen trak ud. I en overgangsperiode lejede de et sommerhus i et halvt år, før de fandt noget tilpas lille. Erfaringen viser, at man kan lykkes med at blive i nabolaget – men at det kræver tålmodighed og fleksible, midlertidige løsninger, fordi der er så få små boliger på markedet.

Økonomi fastholder os i fortidens behov

For mange er det billigere at blive boende i et stort, afbetalt hus end at købe noget nyt og mindre – og dermed bliver økonomien en vigtig årsag til, at mange bliver boende gennem flere livsfaser.

Billige lån låser husejerne fast

En vigtig faktor, der fastholder husejerne i store huse, er renter og gode fastforrentede lån. Mange husejere sidder i dag i en økonomisk gunstig situation, hvor de betaler en meget lav rente for deres boliglån. Det kan derfor ikke økonomisk svare sig for dem at flytte. Fx har Pia på 48 år et fastforrentet lån på 1 %, hvilket gør, at økonomien fylder særligt meget i hendes overvejelser omkring flytning:

Jeg har kun et realkreditlån på 1 %, så jeg sidder helt vildt billigt. Og jeg kan nærmest ikke finde noget, der er billigere. Så det er jo selvfølgelig også en faktor, der gør, at jeg tænker, hvorfor skal jeg flytte?

Pia, 48 år, Frederiksværk

Pia oplever, at det ikke giver økonomisk mening at sælge sin bolig, fordi hun sidder med et lavt, fastforrentet lån. Ved et salg ville hun miste sit billige lån og skulle optage et nyt til markedsrenten, som i dag er væsentligt højere. Dermed stiger de faste udgifter til bolig markant, selv hvis hun køber en bolig til samme pris eller måske endda billigere. Denne problematik går igen hos Henrik, der også sidder med et billigt 1 % lån i huset:

”

Vi kommer til at stige i husleje. Det kan godt være at vi får noget formue ud, men altså, ja, vi har ikke brug for den nu. Det er om nogle år, vi skal nyde godt af den, ikke?

Henrik, 57 år, Fredericia

På den måde udgør udviklingen i boligmarkedet, og de tilgængelige lån for ejerboliger, en afgørende faktor, der fastholder nogle husejere i større huse, end de egentligt har behov for.

Det er dyrt at flytte

En anden økonomisk faktor er selve udgiften ved at flytte. Det er dyrt, og man skal som boligejer betale en række engangsgebyrer, når man flytter. Derfor er der, som boligmarkedet er sammensat i dag, et økonomisk incitament til at blive i sin bolig og reducere antallet af flytninger gennem livet.

Det ser vi fx hos Michael på 37 år i Odense, der bor med sin kæreste. Michael har i otte år boet i det, han kalder et "starterhus" på 78 m², men håber indenfor et par år at flytte i et hus, hvor han kan bo resten af livet. Og en af grundene til, han gerne vil finde et hus til resten af livet, er prisen for flytning:

”

Det koster jo lidt at flytte hver eneste gang. Så på den måde er det bedre bare at tage den rigtige beslutning fra starten af. [...] Du skal have ejendoms-mægler og tinglysningsafgifter og hvad der ellers er. Det koster jo hurtigt 50-70.000 kr. at få boligen solgt.

Michael, 37 år, Odense

For Michael er det altså nemmere at vælge et større hus, som er 'den rigtige beslutning' – uanset om det ender med at indeholde børn eller ej.

Stagnerede priser hæmmer flytninger

Boligmarkedet varierer markant på tværs af landet. I mange områder uden for de større byer er boligpriserne stagneret eller faldet, og det gør det vanskeligt for sælgere at sælge deres hus og for købere at blive godkendt til at købe. For nogle betyder det, at de bliver boende i deres hus, selvom det er blevet for stort, og børnene for længst er flyttet hjemmefra.

Annelise og hendes mand har flere gange forsøgt at sælge både deres eget og hendes mors hus – uden held. I deres område er boligpriserne stagneret, og interessen fra købere minimal. Hun fortæller:

”

Det er tredje gang, vi har det til salg. Det er jo ulempen ved at bo sådan et sted her, for vi kan ikke sælge, og folk kan ikke låne penge til at bo her. Så vi er simpelthen bundet, hvis man ser på det på den måde.

Annelise, 70, Holstebro

Andre oplever den samme økonomisk fastlåshed fra købersiden. Bent på 75 år fra Viborg bor sammen med sin kone i et hus, der er blevet for stort og kræver for meget vedligeholdelse. De har overvejet at flytte i noget mindre, hvor både forbruget og arbejdet bliver mindre. For dem handler ønsket om at flytte både om at reducere vedligeholdelsen, få mindre varmekonsum og skabe bedre rammer for alderdommen. Men på trods af, at der findes billigere og mere passende boliger i de mindre byer omkring Viborg, viser det sig, at det økonomisk ikke kan lade sig gøre for dem. Kreditforeningerne vil ikke give lån til huse uden for bygrænsen – selv ikke når der er tale om små, billige ejendomme. Bent forklarer:

”

Vil du bo i de små omegnsbyer, så kan du helt klart købe et lille hus. De er meget, meget billigere, end det her i Viborg er. Men hvis du så er ude, bare 7-8 km fra Viborg, så siger kreditforeningen igen nej. De vil ikke give lån til huset uden for bygrænsen. Og det handler jo lidt om, at i Danmark rykker folk jo mod byerne.

Bent, 75 år, Viborg

Tilsammen viser fortællingerne, hvordan urbanisering og finansielle strukturer fastholder mennesker i store huse uden for byerne. Når boligmarkedet går i stå, og bankerne samtidig afviser at finansiere køb i de samme områder, bliver både sælgere og købere fanget i en ond cirkel. Pladsen i de store huse forbliver uudnyttet, ikke fordi beboerne ønsker det, men fordi de økonomiske systemer gør alternativerne utilgængelige.

Besvær fastholder os i fortidens behov

Når det er besværligt at flytte, bliver vi boende. Barriererne ved at bo mindre overskygger fordelene – og stopper os allerede før vi går i gang.

Når man har meget plads, får man også hurtigt mange ting. Hjemmets rum bliver fyldt ud, ganske enkelt fordi der er plads til det. Derfor kan det være svært at flytte fra en større til en mindre bolig – ikke fordi man mangler plads, men fordi man har for mange ting. Det kræver, at man sorterer, rydder op og skiller sig af med ting, og den proces kan føles både overvældende og uoverskuelig.

Et eksempel på dette er Karin fra Vejle. Karin og hendes mand blev boende i huset efter deres to døtre flyttede hjemmefra, og Karin har gjort sig en del tanker om en kommende flytning, som hun forestiller sig, ligger inde for nærmeste fremtid. Med denne flytning, som for dem også vil medføre en nedskalering i antallet af kvadratmeter, følger derfor også en oprydning og sortering i mængden af ting.

”

Hvis jeg er klar til at få ham overtalt til at flytte, så ved jeg jo godt, at så skal der skæres ind og smides væk. 200 m² der måske skal blive til 100 eller 120 m², det er klart, at så skal man sige, hvad er nice to have og hvad [er need to have].

Karin, 59 år, Vejle

Selve oprydningen bliver ofte en uoverskuelig opgave i sig selv og udgør en væsentlig barriere for at flytte. En endnu større udfordring er dog, hvad man gør med de ting, man beholder. I mange områder oplever deltagerne, at man ikke kan gøre køb af en ny bolig betinget af salget af den nuværende, og derfor må man først sælge og flytte ud, før man kan købe nyt. Det betyder, at man både skal finde opmagasinering til sine ejendele og en midlertidig bolig i overgangsperioden. Det er blandt andet noget, Michael, 37 år fra Odense, overvejer:

”

Det eneste, jeg er nervøs for, det er, hvad man gør med sine ting mellem, at vi har vores solgt, og så til vi overtager det andet? Det er egentlig det, jeg tænker, at hvis der går en måned, hvor vi skal opmagasinere vores ting? Hvor skal vi så bo? Så skal den ene bo ved den enes forældre, og den anden skal bo ved den andens forældre. Det er faktisk mest det, hvor jeg har det sådan lidt, at det gider jeg simpelthen ikke.

Michael, 37 år, Odense

For Michael virker det så besværligt at flytte, at han faktisk ikke gider. Både fordi det er besværligt at overskue, hvad der skal ske med tingene fra huset, men også fordi det er besværligt at finde ud af, hvor man skal bo, hvis man sælger sit hus uden at have købt et nyt. Ophobningen af ting og inventar er altså med til at hæmme flyttekæderne.

Det er en omfattende opgave at flytte fra et hus, man har haft i mange år. Man skal både sætte sig ind i boligmarkedet på ny, finde ud af, hvad man skal gøre med alle sine ting. Derudover er det en usikkerhed ikke at vide, hvor man er på vej hen. Lidt sat på spidsen: man ved, hvad man har, men man ved ikke, hvad man får. Det gælder både i forhold til boligen, men også naboer, nabolag og andet, som kan påvirke ens hverdag og trivsel.

Vi mennesker bryder os generelt ikke om forandringer. Denne følelse af usikkerhed omkring flytning kender Camilla, som oplever behovet for stabilitet og forudsigelighed:

”

Vi kan egentlig godt lide det der med at have en base. Og det vi har, det kan vi regne med. Vi er også meget rutinemennesker, og det afspejler sig også i, at vi godt kan lide, at vi ved, hvad vi har. Vi har et fastforrentet lån i banken. Vi ved, hvad vi skal betale. Vi har en budgetkonto, der kan vi se, ej, det er dejligt. Jeg synes, det er vildt stressende at flytte. Så jeg synes, det er rart, at vi bare kan være her, og man kan drømme.

Camilla, 34 år, Nykøbing Falster

Camillas fortælling beskriver, hvordan modstanden mod flytning ikke kun handler om de praktiske bekymringer, men også bunder i et dybere behov for ro, stabilitet og tryghed i hverdagen. Og dette behov betyder, at flere foretrækker at blive boende det samme sted så længe som muligt – frem for at flytte, når ens behov ændrer sig.

Vi flytter først, når boligen bliver en byrde

For især de ældre deltagere er ønsket om at flytte til noget mindre tæt knyttet til behovet for en bolig, der kræver mindre vedligehold. Færre kvadratmeter betyder mindre rengøring, mindre havearbejde og færre opgaver, som i dag opleves som både tidskrævende og fysisk og mentalt belastende.

For langt størstedelen af deltagerne er der få ulemper ved at have en stor bolig. Tomme rum får nye funktioner, og arbejdet med rengøring og vedligehold opvejes af de kvaliteter, de oplever at få til gengæld. Først når børnene er flyttet hjemmefra – og ofte først mange år efter – begynder pladsen at føles som en byrde.

For nogle opleves rummene dog som "spildplads", der kunne bruges mere effektivt. Det ser vi hos Henrik på 57 år, som bor med sin kone i et parcelhus på 290 m² uden for Fredericia:

Som mægleren sagde, da han var her for nylig:
Det er jo synd, at det her hus ikke bliver brugt af en børnefamilie. Jeg er fuldstændig enig i det.

Henrik, 57 år, mindre by udenfor Fredericia

Henrik giver udtryk for, at huset ikke bliver udnyttet godt nok. Det afspejler, at mange godt kan se, at de har for meget plads. De kobler dog ikke denne uudnyttede plads til klimadagsordenen. Oplevelsen af spildplads handler ikke om klima, men om ineffektiv udnyttelse af boligen.

Samtidig opleves overskuddet til at vedligeholde boligen ofte som faldende i takt med alderen. Det ser vi hos Lisbeth på 57 år, som bor i et hus på 188 m² i

Thisted sammen med sin datter på 19 år. Hun beskriver, at hun ikke længere har det samme overskud til rengøring, vedligehold og oprydning, og at det giver hende dårlig samvittighed:

”

Jeg ville også meget bedre kunne overskue, hvis jeg havde mindre. [...] Det er det med ikke at skulle tænke på, at det skal vedligeholdes, og det skal holdes pænt og i orden og rent. Og det giver frihed i den anden ende.

Lisbeth, 57 år, Thisted

Her ser vi, hvordan boligidealet om at have et ryddeligt og velholdt hjem bliver vanskeligt at leve op til, når overskuddet bliver mindre. Det er i dag en af de få drivkræfter for at flytte til en mindre bolig. Men det sker ofte først, når energien allerede er lav, og ikke mens der stadig er overskud til at rydde ud og forberede flytningen.

Kan vi gøre det nemmere at flytte?

Flere deltagere bor ikke efter deres aktuelle behov, men efter fremtidens eller fortidens behov. Denne forskydning skabes af kulturelle, følelsesmæssige og økonomiske faktorer, som gør det vanskeligt at flytte.

Skab flere små boliger i eksisterende kvarterer

Nye, mindre boliger bør i højere grad placeres i eksisterende parcelhuskvarterer, så beboere kan blive boende i kendte omgivelser, når boligbehovet ændrer sig. Det kan styrke både lokalsamfund og flyttemuligheder.

Fortæl om nedskalering som frihed og forenkling

Mange flytter først i mindre bolig, når de bliver trætte af rengøring, havearbejde og vedligeholdelse af huset. Skab derfor en fortælling om, at man bør flytte, mens man stadig har overskud – og at et mindre hjem giver mere tid, frihed og overskud i hverdagen.

Gør voksne børn til medspillere i forældres flytning

Forældre oplever ofte, at deres børn ikke ønsker, at de forlader barndomshjemmet. Understøt derfor en ny fortælling, hvor voksne børn tager del i ansvaret. Følelsesmæssigt ved at give slip på minderne og bakke forældrenes flytning op. Praktisk ved at hjælpe med oprydning og flytning og socialt ved at gøre børnenes hjem til det nye samlingspunkt, frem for forældrerens.

Giv økonomisk støtte til flytning og oprydning

Det opleves dyrt og uoverskueligt at pakke ned og flytte. Giv derfor økonomisk støtte til professionel flytte- og oprydningshjælp, så flere får overskud til at skifte til en bolig, der passer bedre til deres behov.

Sænk omkostninger ved boligkøb og -salg

Engangsudgifter som tinglysning, advokatsalær og afgifter hæmmer flyttemobiliteten. En reduktion af disse udgifter kan gøre det mere attraktivt at flytte – og dermed styrke boligmarkedets dynamik.

Tilpasning af mindre boliger

Hvorfor tilpasser vi ikke de eksisterende små boliger til vores moderne boligidealer?

03

Mange kan i princippet godt forestille sig at bo mindre, hvis planløsning og indretning var rigtig. Alligevel vælger de fleste større frem for mindre boliger. Hvorfor tilpasser vi ikke de små boliger, så de matcher vores nye behov?

Der er potentiale i at tilpasse eksisterende boliger til nye behov – både i købssituationen, hvor mindre boliger kunne formes efter købernes liv, og senere, når behovene ændrer sig. Tilpasning kan fastholde beboere i deres eksisterende hjem og mindske behovet for at flytte til noget større – eller åbne mulighed for at dele huset mellem flere husstande.

Men tilpasning af eksisterende huse er krævende. Det kræver både forestillingsevne, fleksibilitet og enten håndværksmæssige færdigheder eller økonomiske ressourcer. For mange er det derfor lettere at betragte huset som en færdigvare end som et hjem, der kan forandres.

Vi ser boligen som færdigvare

Selvom mange deltagere lægger vægt på det personlige præg i deres bolig, er det samtidig tydeligt, at boligen i stigende grad opfattes som et færdigt produkt frem for et foranderligt projekt. I praksis betyder det, at mange søger det nye og færdige frem for det eksisterende og potentielle.

Forestillingen om den vedligeholdelsesfrie bolig handler i høj grad om tid og overskud. En bolig, der kræver omfattende renovering, fravælges ofte til fordel for nybyggeri eller nyrenoverede huse, der opleves som nemmere at holde. En bolig, der fungerer fra første dag, sparer arbejde og tid – tid, der kan bruges sammen med familien eller på sjovere projekter.

Et eksempel er Nanna på 31 år, som bor i et nyistandsat parcelhus fra 1970. Selvom huset er ældre, var det vigtigt for hende, at det var indflytningsklart:

”

Vi skulle male, når vi flyttede ind, men det skal du også, når du flytter ind i en lejlighed alligevel. Det var sådan set det. Så var det indflytningsklar. Det tiltalte ret meget.

Nanna, 31 år, mindre by udenfor Haslev

For Nanna handler ønsket om “færdighed” både om æstetik og kontrol. Hun forbinder det nybyggede eller nyrenoverede med ordentlighed, sikkerhed og moderne standarder. Nanna illustrerer en tendens, hvor det moderne og energieffektive bliver lig med ‘det rigtige’ hjem. Den vedligeholdelsesfrie bolig bliver et billede på, hvordan hjemmet får en ny betydning som et sted, hvor man endelig kan koble af – og ikke vedligeholde.

Drømmen om den vedligeholdelsesfrie bolig er på én gang med til at drive efterspørgslen på nybyggeri, men den peger også frem mod et bredere ønske om enkelhed – om boliger, der kræver mindre og giver mere plads til livet udenom.

Men samtidig skaber den tankegang en kulturel blindhed over for det eksisterende. Når boligen anses som færdig, bliver det sværere at forestille sig, hvordan man kan ændre den.

Som kontrast peger Sofie på 28 år fra Næstved på det modsatte ideal – hun ønsker sig et hjem, der kan udvikle sig med hende:

”

Jeg har brug for en bolig, hvor jeg ikke bare flytter ind i noget, hvor der ikke er mere at lave. Jeg vil gerne flytte ind i et eller andet, som det på nuværende tidspunkt er blevet til, at nu kan jeg sænke skuldrene og leve i det, men jeg vil gerne have muligheden for at spare op til at glæde mig til, at så kan der bygges en carport, så kan der slibes den væg.

Sofie, 28 år, Næstved

Sofie repræsenterer et mere procesorienteret boligideal, hvor arbejdet med huset – snarere end det færdige resultat – bliver en del af glæden ved at eje. For hende handler hjemmet ikke om stabilitet, men om bevægelse og forandring. Alligevel udgør hun et mindretal i undersøgelsen. For de fleste er boligen stadig noget, der skal være afsluttet, pænt og uden rod – og netop dét bliver en barriere for at tilpasse den eksisterende boligmasse.

Byggerod og behovet for base

Den kulturelle modvilje mod at se boligen som et projekt hænger tæt sammen med ønsket om stabilitet. At bygge om opleves af mange som en trussel mod den tryghed, som hjemmet repræsenterer.

Det oplevede Lisbeth på 57 år, da hun sammen med sin mand valgte at bygge et nyt hus, da deres børn var små. De ønskede sig et hjem, der lignede de klassiske muremestervillaer, men uden det løbende arbejde, der ofte følger med ældre huse:

”

Vi prøvede at efterligne en muremestervilla, som så ikke krævede noget vedligeholdelse før nu her. Nu begynder det jo at blive et ældre hus, men før i tiden, da børnene var små, krævede det jo

ikke vedligeholdelse. Det var jo vildt lækkert, alt fungerede bare.

Lisbeth, 57 år, Thisted

For Lisbeth og hendes mand handlede valget om at skabe overskud og ro i en periode af livet, hvor tiden var knap.

Anders på 39 år fra Hobro er i en lignende situation, som den Lisbeth beskriver at have oplevet tidligere. Anders kan sagtens se muligheder i at ændre huset, men det føles ikke umagen værd, hvis det betyder en lang periode med byggerod:

”

Der er ingen tvivl om, at jeg kunne godt se os bygge ud. Lave større værelser, måske til et firkantet hus, i stedet for et L-hus. Men hvis vi så vinder i Lotto, skal vi så i virkeligheden sælge huset, og købe noget af det fra start af, så det ikke har den her periode, hvor vi skal bygge om i et halvt til et helt år. Det med at have en fast base betyder virkelig meget. Det betyder mere end, hvordan rammerne er.

Anders, 39 år, Hobro

For Anders bliver hjemmet først og fremmest et stabilt fundament for familien – et sted, hvor tingene fungerer. Det viser, hvordan ønsket om komfort og ro ofte trumfer ønsket om fleksibilitet. Selvom modernisering kan skabe bedre rammer, opleves processen som forstyrrende for det liv, der leves i huset.

Vi får mere plads, når vi tilpasser boligen

Der er blandt deltagerne en bred oplevelse af, at både indretning og planløsning kan skabe en større fornemmelse af plads på færre kvadratmeter.

God indretning giver større rummelighed

Indretning spiller en afgørende rolle for, hvordan en bolig føles. Den er både et udtryk for personlighed og for praktiske prioriteringer. Huse på mange kvadratmeter kan indrettes uhensigtsmæssigt og føles små, mens huse på færre kvadratmeter kan opleves som rummelige, hvis pladsen udnyttes godt. Det påvirker både købssituationen og tilfredsheden med boligen efter indflytning.

I undersøgelsen har vi sammen med deltagerne besøgt boligportaler og ejendomsmæglersider. Flere fortæller, at de især vurderer et hus ud fra billeder af

tidligere ejeres indretning frem for planløsningen. Det viser, hvordan smag og iscenesættelse præger vurderingen af, hvad der opleves som et godt hus.

Jens på 61 år fra Esbjerg beskriver, hvordan indretning kan ændre oplevelsen af størrelse:

”

Det betyder så meget med indretning. Det er jo det, der gør det. I min terminologi gør indretning jo næsten 20 kvadratmeters forskel. Hvordan det er indrettet, hvilke muligheder du har. Jeg tror godt, jeg kan leve på 80 m², hvis det var godt indrettet.

Jens, 61 år, Esbjerg

Og selvom indretning er afgørende for følelsen af plads, så er det også svært. Mange deltagere oplever, at de har svært ved at indrette deres boliger, så de er tilfredse – og det føles ofte nemmere at indrette store rum end små rum.

Nye planløsninger giver nye muligheder

For mange husejere er det dog selve planløsningen, der sætter grænser for fleksibiliteten. Mange ældre boliger har små, adskilte rum, som ikke passer til nutidens ideal om åbne, sociale opholdsarealer.

Som Anders på 39 år i Hobro beskriver, hænger hverdagslivet tæt sammen med husets rum og plantegning:

”

Rummet forandrer sig meget i løbet af dagen. Det går fra vores morgenritualrum til vores samlingspunkt til vores opsamlingspunkt. Det kan have mange funktioner i løbet af en dag. Og alle de funktioner i samme rum, det er fint. Men grunden til, at vi har det i samme rum, det er fordi, det er sådan, vores plantegning er.

Anders, 39 år, Hobro

Og selvom Anders beskriver det som "fint", at alle funktioner er i samme rum, er det også en udfordring for ham, at han ikke har mere plads til tilbagetrækning.

Det mest gennemgående ønske i undersøgelsen er at få åbnet op mellem køkken og stue, så de to rum bliver samlet i ét køkken-alrum. Manglen på et sådant rum kan være nok til, at en mindre bolig fravælges. Et tydeligt eksempel på, hvordan planløsningen begrænser mulighederne, er Michael på 37 år i Odense. Han bor sammen med sin kone i et rækkehus på 78 m², hvor køkken og stue er adskilt – og det harmonerer dårligt med deres ønske om et åbent køkken-alrum.

”

Helt ideelt var det jo at åbne til, at vi kunne få det der typiske køkken-alrum. Det kan man jo i bund og grund også, men så mangler du pludselig vægplads. [...] Man kan sagtens, men det kræver noget.

Michael, 37 år, Odense

Selvom Michael kan se potentialiet i at ændre huset, føles det uoverskueligt. Og det er selvom parret faktisk har et rum, der i dag kun bruges til opbevaring. Manglen på overblik og byggeteknisk forståelse gør det svært for Michael at forestille sig, hvordan huset kunne indrettes anderledes. Derfor begynder han i stedet at se sig om efter en større bolig, hvor den ønskede planløsning allerede findes:

”

For at vi skulle kunne få noget ud af en plantegning, så skulle vi også næsten vide, hvorvidt en væg kunne lægges ned, og om man kunne lave et køkken-alrum. For at sige det, som det er, så har vi ikke så meget forstand på, hvad der kan lægges ned. Det er også derfor, at når det er et sted, hvor de har lavet noget, der minder lidt om det, vi godt kunne tænke os, så er det lidt mere håndgribeligt.

Michael, 37 år, Odense

Michaels fortælling viser, hvordan en ufleksibel planløsning og manglende byggeteknisk forståelse gør det vanskeligt at tilpasse boligen nye behov. Selvom Michael kan se muligheder, virker opgaven for kompleks, og løsningen bliver at flytte til noget større, hvor planløsningen allerede passer til hans ønsker.

Flere deltagere beskriver en lignende oplevelse. Karin fra Vejle fortæller, at hun og hendes familie forsøgte at ændre planløsningen i deres hus, men at det hurtigt viste sig svært at få rummene til at fungere:

”

Vi prøvede at lave nogle plantegninger, men der var ikke rigtigt noget, der fungerede for os på det hus, og det blev nogle sjove planløsninger. I det gamle hus vi havde, der havde vi en smal, lang gang, hvor der kun var døre ind til siderne, og rummet var kun til gennemgang. Og vi ville gerne have et hus, som havde miljø, i stedet for bare en lang gang, der var tom.

Karin, Vejle

Hvor Michael har svært ved at forestille sig, hvordan huset kan ændres, viser Karin, at selv konkrete ændringsforsøg kan støde på praktiske begrænsninger. Hun og familien kunne ikke få nye plantegninger til at fungere, og de oplevede, at rummene ikke understøttede det liv, de ønskede. I begge tilfælde bliver planløsningen derfor en barriere – enten fordi man ikke kan se mulighederne, eller fordi mulighederne ikke fungerer i praksis.

Dermed peger fortællingerne på det samme: uden kreativ og byggeteknisk støtte er det svært at tilpasse eksisterende boliger til nye boligidealer. Det er ofte nemmere at vælge et større og dermed mere langtidsholdbart hus end at ændre det, man allerede har.

Kan vi dele huset med andre?

Der er et potentiale i at opdele eksisterende huse i flere boliger for at imødekomme behovet for flere små boliger, mindske spildplads og skabe nye former for fællesskab. Men det udfordrer også parcelhusets centrale værdi – nemlig privatliv, familie og afgrænsning.

Parcelhuset er bygget på idealet om den private sfære – et sted, hvor man kan trække sig tilbage fra verden. For mange husejere forbindes netop *privatliv* med værdien af at eje et hus. Det er et gennemgående tema blandt næsten alle deltagere. De bor i hus, fordi de gerne vil have egen have og afstand til naboerne. Flere deltagere fremhæver den hypotetiske mulighed for at gå nogen rundt i haven – herunder Pia på 48 år i Frederiksværk:

”

Man er bare uforstyrret her. Der kan man smide tøjet og sidde helt splitter Hans Jørgen, hvis det er det, man vil.

Pia, 48 år, Frederiksværk

Ønsket om at have mulighed for at gå nøgen rundt i hjemmet kan ses som et udtryk for den store grad af privatliv, som parcelhuset med egen have indebærer – og den værdi, som mange sætter pris på.

Gennem interviewene har vi talt med deltagerne om muligheden for at bo mindre – og ofte også ved at dele huset med andre. For langt de fleste deltagere er det en helt ny tanke, som de aldrig har overvejet. Og fordi mange af dem sætter så stor pris på deres privatliv, er de ofte kritiske.

Der er dog ét par, som allerbedst illustrerer det sociale dilemma om husdeling. Lars på 47 år og Helle på 51 år bor i Varde i et hus på 208 m², som de selv har renoveret gennem mange år. Deres børn er flyttet hjemmefra, og huset matcher ikke længere deres behov. Alligevel er det svært at give slip, især for Lars. Han forestiller sig derfor, at de kan udleje førstesalen som en oplagt måde at blive boende – og samtidig få økonomisk udbytte af den plads, der ikke længere bruges:

”

Jeg er stor tilhænger af det [at dele huset]. Fordi så er det ikke bare spildplads, og det er bare en indtægtskilde mere. Så kan man mere eller mindre bo gratis. Vi har jo bygget det her, synes jeg, som det skulle bygges. Og vi har det, vi skal bruge. Så vi kan da godt flytte fire gader derhenne og så starte forfra og bruge et halvt år, og blod, sved og tårer på det, men hvorfor? Det er bare no brainer for mig.

Lars, 47 år, Varde

For Lars handler det både om økonomisk fornuft og om følelsen af kontinuitet. Han vil gerne blive i huset, men samtidig udnytte det mere effektivt. At opdele huset bliver en måde at bruge det aktivt – uden at give slip på det, han har bygget op.

Men åbenheden overfor at dele huset forudsætter også et særligt blik på hjemmet: Lars ser et potentiale for effektiv udnyttelse og nye måder at bo på, mens hans kone Helle – og de fleste andre deltagere i undersøgelsen – ser praktiske problemer og sociale grænser. Helle forbinder hendes mands forslag med uforudsigelighed og indblanding i hjemmets ro:

”

Jeg vil også gerne have folk omkring mig. Hvis det er nogen, jeg kender. Min familie, mine venner. Men det er da også rart, at de går hjem igen.

Helle, 51 år, Varde

Hvor Lars drømmer om et uforpligtende fællesskab, hvor parret og lejeren kan vælge hinanden til og fra, fastholder Helle en forståelse af hjemmet som et lukket og afgrænset rum. De to perspektiver viser, hvordan husdeling griber ind i selve forestillingen om, hvad et hjem bør være.

Helle og Lars repræsenterer altså hver deres måde at forholde sig til det at bo med en anden husstand i et parcelhus. Samtidig er netop Helle og Lars' forskelligheder typisk for mange par: selvom den ene kan være åben for enten at flytte eller opdele huset, så er det ikke nødvendigvis tilfældet for den anden. Og derfor strander begge processer, mens den nemme løsning bliver at blive boende i de store huse.

Selv hvis man som Lars kan se de sociale og økonomiske muligheder, kræver husdeling også teknisk og håndværksmæssig kunnen. At indrette to selvstændige boliger i ét hus betyder, at man skal håndtere installationer, adgangsforhold og lydadskillelse – alt sammen inden for eksisterende rammer. Lars' baggrund som håndværker gør ham i stand til at se, hvordan projektet kunne realiseres. For ham er det et håndgribeligt projekt, men for de fleste husejere kræver det mere viden og investering, end de har. Derfor bliver husdeling sjældent realiseret, selv når behovet for mindre plads og ekstra indtægt er tydeligt.

Kan vi tydeliggøre mulighederne i små boliger?

Mange ældre huse kan gennem ombygning, lysoptimering og fleksibel planlægning leve op til moderne boligidealer uden at øge arealet. Det kræver dog, at både beboere, ejendomsmæglere og kommuner får øjnene op for mulighederne i at forme boligen, frem for blot at søge en større.

Giv støtte til indretning og renovering af mindre boliger

Det er en udfordring at indrette mindre boliger funktionelt og æstetisk. Giv derfor økonomisk støtte til indretningsarkitekter, boligstylist og håndværkere, der arbejder med at omdanne eksisterende boliger til nye, mere fleksible løsninger

Understøt forretningsmodeller, der giver tryk i renovering

Nybyggeri og typehusfirmaer opleves i dag som en tryk og attraktiv mulighed for skabe et hjem, der lever op til ens behov. Understøt derfor forretningsmodeller, der gør det nemmere, tryk og økonomisk fordelagtigt at renovere eksisterende mindre huse, så de matcher nye boligidealer.

Gør husdeling enklere og billigere

Der er potentiale i at dele eller opdele eksisterende huse. For de borgere, der er villige til at bo lidt tættere, bør det være nemmere og billigere at ombygge og dele huse op i flere selvstændige boligenheder.

Konklusion

Hvordan kan vi bo godt på færre kvadratmeter?

04

Arealet er en del af idealet – men det er først og fremmest resultatet af hverdagsoplevelser, kulturelle normer og praktiske barrierer. Hvis vi tager højde for de oplevelser, kan danskerne bo godt på færre kvadratmeter.

Klimaet fylder meget lidt i danskernes valg af boligstørrelse. Kun få deltagere kender sammenhængen mellem boligareal og klimaaftryk. Langt de fleste forbinder bæredygtighed i byggeriet med energirenoveringer og varmekilder – og altså ikke boligareal. Nogle tror endda, at det er bedre for klimaet at bo stort og nybygget end at bo mindre. Det viser et uudnyttet potentiale for at styrke fortællingen om sammenhængen mellem boligstørrelse og klima.

Men danskerne kommer ikke til at bo mindre alene af hensyn til klimaet. Hvis boligarealer og klimaaftryk skal reduceres, skal klimafortællingen kobles til de forhold, der faktisk betyder noget for danskernes boligvalg: drømme, livskvalitet og hverdagsfunktioner.

Danskerne drømmer om plads. Plads til lys og luft, plads til at være sammen og hver for sig, plads til familie, venner og gæstfrihed, og plads til privatliv. Disse drømme er reelle og oplevede behov, som alle bidrager til, at danskerne bor større. Men det er muligt at indrette danskernes boliger smartere og få plads til de nødvendige funktioner og danskernes drømme. Lys og luft kan skabes gennem lysindfald og haver, zoner og frirum kan etableres på mindre plads, og mødesteder kan opstå i bylivet, hos fraflyttede børn eller i nye, hjemlige fællesfaciliteter, der kan deles mellem naboer. Indbyggede smarte opbevaringsløsninger og et lavere forbrug af ting kan mindske pladsbehovet yderligere.

Det er dog afgørende, at nye løsninger tager danskernes oplevelser alvorligt. Fællesfaciliteter skal opleves hjemlige for at skabe den gæstfrihed, danskerne efterspørger. Det er ikke tilstrækkeligt med funktionelle fælleshus, der ikke giver en følelse af hjem og hygge. I stedet skal fællesfaciliteterne afspejle hjemmets rummelighed og gæstfrihed, det skal holdes pænt, og man skal opleve at have ejerskab over det. Danskerne ønsker fortsat en tydelig opdeling mellem det pæne og det skjulte, og selvom mange godt kan se sig selv bo mindre, er det langt fra mikroboliger og tiny houses.

Mange har desuden mere plads, end de egentlig har brug for. Vi ser boligen som noget langsigtet og flytter større for at imødekomme fremtidige behov – og bliver boende, når behovene bliver mindre. Minder, nabolagstilknytning, økonomiske strukturer og praktiske barrierer som oprydning og opmagasinering gør det svært at nedskalere. Det handler om ønsket om nærhed til børn, om nabolag, om tinglysningsafgifter og om roderum med årtiers ting. Derfor nedskalerer vi ofte sent, når boligen bliver en byrde, og vi ikke længere kan overskue den.

At bo mindre kræver en kulturel ændring: fra at se boligen som livsvarig til i højere grad at se den som noget, vi har til låns. Det kræver, at det bliver billigere og nemmere at flytte, at fraflyttede børn hjælper forældre videre fra de store huse, og at der skabes nye boligtyper i eksisterende nabolag, så man kan nedskalere uden at flytte fra sit liv.

Det kræver også, at vi udnytter mulighederne i den eksisterende bygningsmasse. Mange huse er bygget til kernefamilien, men rummer potentiale for nye planløsninger eller opdeling i flere boliger med plads til flere mennesker. Men vi foretrækker i dag boligen som en færdigvare, og ombygning opleves som komplekst. Derfor kræver tilpasning til nye boligidealer og flere husstande mere støtte til økonomi, æstetik og håndværk.

Danskerne kommer ikke til at bo mindre af sig selv. Det kræver løsninger, der imødekommer oplevelsen af lys, luft, ro og hjemlighed, ønsket om gæstfrihed, samvær og privatliv – og som afhjælper praktiske barrierer som oprydning, rengøring, indretning og renovering. På den måde kan vi skabe rammerne for den gode bolig på færre kvadratmeter.